

acestui sector atât de important într-o vreme când Statul acordă atita sprijin activităților artistice. Critica fiind un stimul hotărîtor al acestor activități, ea trebuie privită ca încadrată organic lor și de aceea locul ei se cuvine să fie direct proporțional cu ponderea manifestărilor muzicale, atât de frecventate, care constituie un punct esențial al vieții spirituale a publicului românesc. În perspectiva timpului, să nu uităm că oricînd critica este un sprijin indispensabil al istoricului de artă și că a nu-i acorda locul meritat ar însemna să ne lipsim pe viitor de posibilitatea cercetării și cunoașterii unei epoci atât de hotărîtoare în existența muzicii românești ca cea pe care o trăim în momentul de față.

Nu se cade să avem însă numai pretenții, ci, în aceeași măsură, și autoexigență. Adevărul este că un bun critic trebuie să fie — istoria o dovedește fără putință de tăgadă — și un muzician. Numai cel care a trăit el însuși muzica, care o cunoaște dinlăuntru ei, poate să o lumineze în chip mulțumitor și celorlalți. Altminteri, dacă are talent la scris, articolul său va părea bun celor ce nu simt muzica, dar va fi total fals în esența lui. Ple-dăm, de aceea, fără să obosim, pentru profesionalizarea criticii muzicale, pentru permanenta triere a noilor condeie, astfel ca numai cei chemați — artisticește dar și *omeneste* — să ne reprezinte breasla în fața opiniei publice.

DIN ȚĂRILE SOCIALISTE

Festivaluri muzicale

la Praga și Bratislava

de A. RATIU

O. L. COSMA

Festivalul muzical internațional „Primăvara la Praga“, aflat la cea de a 29-a ediție, a rezervat în acest an un loc cu totul deosebit creației compozitorilor cehoslovaci. Anul 1974 a fost recunoscut oficial, de către organizația UNESCO, ca an al muzicii cehe, datorită mai multor aniversări importante care au loc concomitent: 150 de ani de la nașterea și 90 de ani de la moartea lui Smetana, 70 de ani de la moartea lui Dvorak, 120 de ani de la nașterea lui Janacek și 100 ani de la nașterea lui Suk. Desigur că în afara acestor patru nume de frunte ale muzicii cehe, nu au lipsit nici ceilalți compozitori proeminenți ai școlii naționale: Novak, Fibich, Foerster, Haba, Martinu, Jeremias, Ostrcil și unii creatori contemporani, au fost bine reprezentați. Programul deosebit de bogat al festivalului, cuprinzînd trei pînă la șase concerte sau spectacole pe zi de-a lungul a 24 de zile, a acordat un spațiu larg și capodoperelor muzicii universale. Desfășurîndu-se concomitent în mai multe săli de concert și teatre de operă, precum și în incinta unor vechi monumente arhitectonice, în muzee sau în parcuri, toate aceste manifestări muzicale au atras un public numeros, cultivat și exigent și totodată cu un neobosit entuziasm pentru artă.

Pentru a avea o imagine asupra amploarei manifestărilor din domeniul muzicii simfonice trebuie știut că au participat 10 ansambluri orchestrale (dintre care 3 orchestre străine de mare prestigiu) la pupitrul cărora s-au perindat 23 de dirijori. Conform tradiției, concertul inaugural a fost consacrat ciclului de poeme simfonice *Patria mea* de Smetana, prezentat în acest an de Filarmonica cehă sub conducerea eminentului ei dirijor Vaclav Neumann. Am ascu-

tat această orchestră care prezintă indiscutabil calitățile definitorii ale marilor ansambluri simfonice — omogenitate, precizie, valoarea înaltă a instrumentiștilor din toate compartimentele — sub bagheta unui tînăr dirijor sovietic, Iuri Simonov. Calitatea instrumentelor de coarde a fost demonstrată în *Serenada* de Suk, cîntată cu un excepțional rafinament al sonorităților, pentru ca în *Simfonia a V-a* de Prokofiev ansamblul ceh să strălucească în toată plenitudinea sa; tălmăcirca a fost impresionantă prin avîntul irezistibil al momentelor de impetuozitate și noblețea expansiunilor lirice — totul realizat cu o suplețe dinamică rar întîlnită, cu deosebire în cazul instrumentelor de alamă. Filarmonica de stat din Brno a susținut un concert în Catedrala Sf. Vit, sub conducerea lui Jiri Waldhans, unde multe mii de auditori au urmărit emoționantele misse de Martinu și Janacek (*Missa glagolitică*) și un alt concert condus de cunoscutul dirijor grec Miltiades Caridis. Temperament meridional, înclinat spre demonstrații spectaculoase de agilitate fizică, (am putea spune chiar atletică, în ciuda celor 50 de ani ai săi), Caridis este nu mai puțin un muzician autentic, posesor al unui remarcabil simț al stilurilor. În *Simfonia a III-a* de Schubert el a știut să descopere și să reliefeze tot farmecul cu adevărat schubertian al acestei partituri juvenile, în timp ce *Mandarinul miraculos* de Bartok a fost o muzică ardentă, cu paroxisme de nuanță expresionistă. Interesantă a apărut *Fantezia simfonică „Drumul vieții“* de Alois Haba. Acest opus 43, datînd din anii 1933—1934, relevă afinitățile muzicianului ceh, cunoscut îndeobște ca un cercetător temerar al microtoniei, cu muzica neoclasică de tip Hindemith-Honegger. Admirabil orchestrată, lucrarea sa își păstrează actualitatea și este demnă de a figura în repertoriul simfonic curent.

Printre principalele evenimente ale festivalului se situează cele două concerte ale Orchestrei simfonice „Concert-gebouw“ din Amsterdam. Sub direcția lui Bernard Haitink, unul din marii dirijori de astăzi, această orchestră de veche tradiție atinge din nou înaltele culmi interpretative din vremea lui Mengelberg sau Van Beinum. De la Haydn la Ravel, de la Bruckner și Mahler pînă la savuroasele *Dansuri*

slave ale lui Dvorak, oferite în supliment, concertele au dovedit o impresionantă stăpânire a unor variate stiluri, nelipsind nici muzică de avangardă, reprezentată aici prin *Simfonia pentru suflători*, o expresivă lucrare a compozitorului olandez Ton de Leeuw. Solistul Hermann Prey, în ciclul liederurilor de Mahler, își confirmă locul de frunte pe care-l ocupă printre baritonii mari ai zilelor noastre.

În domeniul muzicii de cameră, festivalul a găzduit 13 ansambluri diferite, acoperind prin repertoriul lor o arie de patru secole din istoria muzicii. Au fost de asemenea numeroase recitale de muzică instrumentală sau vocală, susținute de artiști reputați, precum și un ciclu în paralel de recitale ale tinerilor interpreți cehoslovaci. Un eveniment în domeniul muzicii de cameră l-a constituit prezența formației americane „Beaux Arts Trio”, care se distinge prin căldura cantabilității și rafinamentul culorilor, cu egal succes în lucrări de Haydn, Ravel sau Dvorak. Quartetul bulgar „Dimov” a interpretat cu convingere cel de al treilea *Quartet de coarde* de Paul Hindemith și *Quartetul „Scrisori intime”* de Janacek, care rămâne o operă permanent modernă. Din epoca barocă a muzicii cehe cele trei *Sonate pentru ansamblu cameral* de Pavel Josef Vejvanovsky, cântate în admirabilul parc al palatului Cernin, au completat festivalul cu pagini mai puțin cunoscute. În același concert, *Partita în Re* de Frantisek Xaver Brix aducea farmecul unui limbaj clasic în plin proces de constituire, iar *Muzica de concert pentru 13 instrumente de suflat* de Jiri Pauer pune în valoare calitățile deosebite ale soliștilor din Filarmonica cehă, cărora le este dedicată lucrarea. Toate aceste manifestări muzicale au colorat atât de divers sfârșitul unui festival în care mai apăruseră oaspeți ca violoncelistul Pierre Fournier, care împreună cu Zuzana Ruzickova oferise o memorabilă seară Bach, dirijorul Rudolf Kempe, care cu „Royal Philharmonic Orchestra” lăsase amintirea unei excepționale *Eroice*, tenorul Peter Schreier, violonistul Ion Voicu, reprezentantul muzicii românești în cadrul acestui festival (împreună cu oboistul Radu Chișu, câștigător al Marelui Premiu la concursul de interpretare organizat în paralel).

De-a lungul celor mai bine de trei săptămâni, în fiecare seară, una din scenele lirice pragheze, istoricul Teatru Național sau eleganta sală, recent renovată, a Teatrului „Smetana” oferea iubitorilor genului cite un spectacol de operă. Creația lui Smetana, substanțial reprezentată cu un număr de 7 lucrări, precum și cite 2 lucrări de Dvorak, Janacek și Cikker, cărora li s-au mai adăugat lucrări de Jeremias, Nedbal, Fibich și Suchon, au întregit prezența masivă a operei naționale pe scenele lirice, Wagner, Ceikovski și Prokofiev mai apăreau în completarea repertoriului. Deși prezent cu numai două lucrări din creația sa atât de vastă, Janacek a apărut ca o figură dominantă, ocupând o poziție cu totul specială atât în contextul muzicii cehe cât și în cel al muzicii contemporane în general. O lucrare oum este *Cazul Makropulos* nu ar trebui să lipsească din repertoriul niciunei scene lirice, constituind una din rarele reușite ale operei secolului XX. Figura patetică a eroinei

Prof. Jan Cikker

principale, cîntăreța Emilia Marty — care pare a fi învins moartea fără a putea cunoaște adevărata fericire — domină întreaga acțiune a dramei imaginată de Karel Capek; intruziunea elementului fantastic într-o dramă cu aspecte realiste îi conferă acesteia o mare bogăție de simboluri, iar muzica lui Janacek urmărește cu o uimitoare plasticitate jocul stărilor sufletești plin de nuanțe delicate sau contraste violente. Solista Elena Kittnarova, în fruntea unei distribuții excelente, a realizat, atât din punct de vedere vocal cât și scenic, o creație de neuitat. Un merit decsebit în reușita spectacolului (prezentat de ansamblul de operă din Bratislava) revine și dirijorului Zdenek Kosler, cunoscut și la noi din concerte simfonice, cu o gestică de mare precizie și eficiență.

Opera *Ienufa*, anterioară cu peste două decenii, confirmă cu aceeași pregnanță remarcabila forță dramatică a lui Janacek. Expresia este pusă în slujba definirii unor caractere puternice, angrenate într-un conflict ce se desfășoară într-o țesătură complexă. Partitura acestei opere evidențiază legătura lui Janacek cu muzica populară, la care recurge adeseori într-o manieră profund creatoare.

Spiritul național al muzicii operei *Ienufa*, ca și încărcătura cromatică a spumoasei opere *Cazul Makropulos* îi atribuie și astăzi lui Janacek un loc important în galeria creatorilor de operă ai secolului nostru.

Opera lui Jan Cikker (1911) *Poveste despre dragoste și moarte* reia o nuvelă a lui Romain Rolland, înfățișînd destinul savantului J. Courvoisier și al soției sale Sofia, în zilele marii Revoluții franceze. Calitățile partiturii rezidă în tensiunea dramatică pe care o creează atât prin intermediul recitativelor, cât mai ales printr-o țesătură orchestrală de mare virtuozitate. Cikker este adeptul primatului suflului orchestral în opera contemporană, fapt care îi permite să vehiculeze un tematism cu bogate potențiale ca și a unor citate specifice epocii revoluționare. Opera aceasta nu se impune atât prin organicitatea discursului sau bogăția premiselor dramatice, cât prin măiestria gîndirii orchestrale.

În cealaltă operă a sa, *Coriolanus* — pe un libret după tragedia lui Shakespeare — impresionează mai ales scenele de ansamblu, realizate cu o mare măiestrie a scriiturii vocal-orchestrale. Excelenta montare

Helena Vondrackova

a acestui spectacol, atât de viu, beneficiază de avantajele unei scene turnante deosebit de mobile.

Cultul pe care cehoslovacii îl au pentru moștenirea

lirică a lui Smetana, Dvorak, Fibich și Janacek ca și pentru creația autorilor slovaci contemporani Suchon și Cikker merită toată considerația. Adevărul este că numai atitudinea de difuzare sistematică a lucrărilor naționale are darul să imprime cursul viu al creației autohtone, să determine o traiectorie istorică în conștiința ascultătorilor contemporani.

La Bratislava se desfășura concomitent un festival internațional de muzică ușoară — *Lyra 74*, aflat la a IX-a ediție.

Lyra Bratislavei se bucură de o bună reputație internațională, ceea ce explică prezența unor interpreți de faimă și marcantii oaspeți de peste hotare. Festivalul se desfășoară pe mai multe planuri: concurs național de creație și interpretare, concurs internațional de cîntece la care participă țări socialiste. Regulamentul acestui concurs care are un juriu internațional prevede ca piesa prezentată să fi fost distinsă cu un premiu național. România a fost reprezentată de Adrian Romcescu în a cărei interpretare s-a cîntat „Chemarea dragostei” de Marius Țicu. Din juriu a făcut parte Radu Șerban.

Seară de seară, după piesele aflate în competiție, aveau loc recitaluri și concertele unor soliști ai ansamblului. La acest capitol participarea a fost masivă, în primele seri au apărut pe scena bine utilată cu instalații sonore ultramoderne, cîte patru soliști de renume. O impresie deosebită au produs-o formațiile „The Humphries Singers” (S.U.A), „Mladi Batali” (Jugoslavia) și „Scarabeus” (Cehoslovacia).

Concursul național a relevat un bun nivel profesional, mai ales în privința aranjamentelor orchestrale. Cît privește expresia pieselor din concurs, credem că în numeroase din cele 24 de compoziții nu s-a depășit o anumită monotonie. Dintre interpreți, în mod deosebit s-a remarcat talentata Helena Vondrackova, care de altfel a și obținut premiul I.

Lyra '74 s-a bucurat de o mare reclamă și afluență de public, care răsplătea cu aplauze generoase interpretării preferați. Martori la un asemenea entuziasm spontan, ne-am gândit cu nostalgie la *Cerbul de aur* și la *Festivalul de la Mamaia*.